

УДК 811.161.3

Секція 3. Міжкультурна комунікація

РОЛЬ МЕТОДУ ГЛОБАЛЬНОГО ЧИТАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Зозуля Ірина Євгеніївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мовознавства

Вінницький національний технічний університет

irazozulya15011985@gmail.com

orcid.org/0000-0002-1496-6143

Стадній Алла Сергіївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри мовознавства

Вінницький національний технічний університет

stadniy.alla@ukr.net

orcid.org/0000-0002-7125-5970

Анотація.

У статті запропоновано експериментальний матеріал з методики навчання іноземних студентів глобального читання, який використали викладачі-мовники Вінницького національного технічного університету.

Глобальне читання передбачає представлення студентові цілого слова й розраховане на зорове сприйняття та здатність до запам'ятовування візуальної

інформації. У такий спосіб іноземний студент не читає слово по буквах, а сприймає його як картинку й читає українською мовою одразу словами. Однак на відміну від зображення, на якому представлено якийсь конкретний предмет, воно містить узагальнене уявлення про об'єкт, тобто має певне значення. З'ясовано, що цей метод особливо ефективно допомагає студентам, у яких у рідній мові використовують ієрогліфічну систему письма.

Під час традиційного аналітико-синтетичного читання студент повинен спочатку засвоїти звуки, букви, потім послідовне поскладове читання і врешті – злите читання слів. Навчання аналітичного читання нерідко пов'язане з труднощами, оскільки передбачає і зорове сприйняття, і концентрацію уваги, і аналітико-синтетичну розумову діяльність. У результаті студенти витрачають більше часу й зусиль.

Спочатку студенти читають відомі їм лексеми, які починаються з різних літер, від коротких до довших. Потім переходять від слів до фраз, а далі від фраз до читання текстів. На сторінці може бути розміщено 2-3 речення шрифтом великого розміру. За день студенту варто прочитати до 20 таких речень. Оскільки іноземні студенти після вивчення української мови вступають до університетів, то бажано, щоб ці речення (тексти) були наукового стилю.

Глобальне читання не варто обмежувати демонстрацією і називанням слів-картинок. Завдання можна урізноманітнити й проводити в ігровій формі. У статті наведено приклади ігор та завдань, які використовували в нашій роботі з іноземними студентами з метою закріплення знань.

Установлено переваги використання методу глобального читання в процесі вивчення української мови як іноземної. Цей метод сприяє тому, що іноземні студенти розуміють мову як цілісну систему та спостерігають парадигматичні відношення між її одиницями, швидше опановують читання, збагачують словниковий запас, беруть активну участь у процесі навчання. Значно мотивують до вивчення мови власні результати, які студенти помічають уже з перших днів навчання, та можливості використати знання в навчанні й житті.

Ключові слова: іноземний студент, друга іноземна мова, нетрадиційні методи, візуальні картки, ігрові форми.

THE ROLE OF THE GLOBAL READING METHOD IN THE PROCESS OF STUDYING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Zozulia Iryna Yevheniivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Linguistics

Vinnysia National Technical University

irazozulya15011985@gmail.com

orcid.org/ [0000-0002-1496-6143](https://orcid.org/0000-0002-1496-6143)

Stadnii Alla Serhiivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Linguistics

Vinnysia National Technical University

stadniy.alla@ukr.net

orcid.org/ [0000-0002-7125-5970](https://orcid.org/0000-0002-7125-5970)

The article offers experimental material on methods of teaching global reading to foreign students, which was used by teachers-speakers of Vinnysia National Technical University.

Global reading involves presenting the student with a whole word and I is designed for visual perception and the ability to memorize visual information. In this way, the foreign student does not read the word in letters, but perceives it as a picture. The student reads in Ukrainian at once in words. However, unlike an image that depicts a particular object, it contains a generalized representation of the object, that is, it has a certain

meaning. It was found that this method is especially helpful for students who use the hieroglyphic writing system in their native language.

During the traditional analytical-synthetic reading, the student must first learn sounds, letters, then sequential compound reading and finally - merged reading of words. Learning to read analytically is often associated with difficulties, as it involves visual perception, concentration, and analytical-synthetic mental activity. As a result students spend more time and effort.

First, students read familiar tokens that start with different letters, from short to long. Then move from words to phrases, and then from phrases to reading texts. The page can contain 2-3 sentences in large font. Up to 20 such sentences should be read per day. Since foreign students enter universities after studying the Ukrainian language, it is desirable that these sentences (texts) should be of a scientific style.

Global reading should not be limited just to demonstrating and naming picture words. Tasks can be varied and carried out in the form of a game. The article gives examples of games and tasks that were used in our work with foreign students in order to consolidate knowledge.

The advantages of using the method of global reading in the process of learning Ukrainian as a foreign language are established. This method helps students understand language as a holistic system and observe the paradigmatic relationship between its units, more quickly master reading, enrich vocabulary, take an active part in the learning process. Students' own results significantly motivate them to learn the language, as they notice it from the first days of study, and the opportunity to use knowledge in learning and life.

Key words: foreign student, second foreign language, non-traditional methods, visual cards, game forms.

Вступ. З часів виникнення дидактики педагоги перебувають в активному пошуку ефективних, дієвих методів навчання, які і зацікавлювали б тих, хто навчається, і задовольняли б освітні потреби та вимоги суспільства. Особливої актуальності це питання набуває в наш глобальний, динамічний, інформаційно

насичений час, коли навчаються представники покоління Z – вільні, сміливі, емоційні, гіперактивні молоді люди, яких зацікавити, вразити, утримати їхню увагу надзвичайно важко. Вони прагнуть до яскравих картинок-образів, до швидкої зміни зображень, до чіткого й лаконічного подання інформації та переконливої мотивації. Ситуація ускладнюється, якщо йдеться про вивчення другої іноземної мови в чужому мовному середовищі. З'являється нагальна потреба навчитися комунікувати, розв'язувати побутові проблеми, якнайшвидше вивчити мову, щоб здобувати фах. З огляду на ці запити ми використали на початковому етапі вивчення української мови як іноземної метод глобального читання, оскільки він сприяє й навчанню читання, й активному збагаченню словникового запасу студентів.

Мета наукової розвідки – представити методику й особливості використання методу глобального читання для вивчення студентами української мови як другої іноземної в умовах мовного середовища.

Завдання – з'ясувати переваги й недоліки методу глобального читання під час вивчення української мови як другої іноземної; представити особливості використання методу глобального читання.

Дослідження проводили в період з 2017 до 2020 року у Вінницькому національному технічному університеті на підготовчому відділенні для іноземних громадян.

Розділ 1. Теоретичне обґрунтування методу глобального читання.

Виділяють чотири основних види мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, слухання і письмо. Первинними під час вивчення іноземної мови є слухання та читання, оскільки читання є засобом навчання та джерелом будь-якої інформації. Водночас читання поєднує і слухання, і говоріння. Оскільки читання – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, то в студентів відбувається складна аналітико-синтетична робота мозку: читач ідентифікує букви, промовляє звуки, поєднує їх у склади, підсвідомо аналізує граматику, намагається зрозуміти й запам'ятати зміст, закодований графічними знаками. Метою читання є пошук і виокремлення потрібної інформації з подальшим використанням. Для читання

текстів іноземною мовою особа повинна володіти певними знаннями з фонетики, лексики, граматики, знати графічну систему. Проблеми з читанням призводять до зниження інтересу до вивчення іноземної мови. В освітньому процесі читання відіграє важливу роль як засіб навчання, адже допомагає в оволодінні мовним матеріалом, у його закріпленні та нагромадженні (Зозуля, 2019).

Педагоги використовують різні методи навчання читання: фонетичний (найпоширеніший), лінгвістичний, глобальне читання, метод цілого тексту, які мають як переваги, так і недоліки. Дослідивши різні вітчизняні та зарубіжні методики навчання читання, ми зацікавилися методом глобального читання американського нейрофізіолога Гленна Домана і японського педагога Шиничи Сузуки (Доман, 2004). Метод був розроблений для дітей з особливими освітніми потребами. Цей метод досліджували А. Маниченко, А. Самбурська, Л. Нурієва, О. Бурилова, Б. Корсунська, Г. Магутіна. Проаналізувавши особливості цієї методики, ми встановили, що цей метод допомагає дітям з обмеженими розумовими можливостями навчитися читати, адже багатьма корекційними педагогами та психологами теоретично обґрунтовано і практично доведено, що такій категорії дітей набагато легше та швидше навчитися читати за допомогою цілих слів та підібраних до них образів, ніж за допомогою традиційного фонетичного методу – від звуку до слова.

Інтеграція України до міжнародного науково-освітнього простору зумовила інтерес до вивчення української мови як іноземної. Приєднання України до Болонського процесу активізувало обмін студентами між українськими та закордонними університетами, міжнародне співробітництво, яке викликало інтерес іноземних громадян до вітчизняних ЗВО. Ці чинники зумовили збільшення іноземних студентів, які вивчають українську мову.

Якщо для української алфавітної системи письма характерна кирилиця, то для більшості мов світу – латиниця або й ієрогліфічна система письма. Унаслідок багаторічних спостережень за процесом навчання читання іноземних студентів українською мовою можна зробити висновок, що в них виникають значні труднощі в розмежуванні та зіставленні звуко-буквенних символів кирилицею та латиницею

чи ієрогліфами. На основі цього факту було зроблено припущення, що метод глобального читання буде ефективним та виправданим і для навчання читання іноземних студентів українською мовою.

Американський лікар-фізіотерапевт Гленн Доман ще в другій половині ХХ століття запропонував нову методику навчання читання, яку зараз називають глобальним читанням (Доман, 2004). Її основна ідея полягає в тому, що навчання читання може відбуватися за тими ж принципами, що й оволодіння усним мовленням. Люди опановують говоріння завдяки тому, що з самого дитинства постійно чують мову інших людей. За цією логікою ми можемо навчитися читати, постійно сприймаючи конкретні слова (візуально та на слух). Адже людина мислить цілими словами та поняттями, а не окремими буквами. Літери, які утворюють слова, є для нас абстракціями на відміну від реальних предметів. Тому вивчити слово, яке позначає конкретний образ, простіше, ніж запам'ятовувати і поєднувати кожну букву.

Навчання глобальному читанню дозволяє розвивати імпресивну мову та мислення іноземних студентів до оволодіння вимовлянням.

Розділ 2. Практична значущість методу глобального читання.

На практиці глобальне читання реалізується через тривале та регулярне сприйняття студентом (візуально, аудіально, тактильно) записаних слів, словосполучень, речень. Це допомагає мозку самостійно формувати механізми для читання. Крім того, застосування цієї методики дозволяє успішно розвивати увагу, зорову пам'ять та абстрактне мислення студентів. Для того, щоб навчання було ефективним, слова мають лунати голосно та чітко. Їх потрібно записувати на окремих картках, заввишки не менше 2 см, чорним або червоним кольором на білому тлі. Демонстрація кожної картки має відбуватися у швидкому темпі – протягом однієї–двох секунд. У такому випадку студент буде засвоювати інформацію на підсвідомому рівні. Для того, щоб ефективно розширювати словниковий запас мовців, необхідно добирати поняття з різних тематичних груп лексики.

Мета глобального читання на уроках української мови як іноземної – навчити студентів читати одразу словами українською мовою. Ми модифікували цю методику і використали її на практиці під час вивчення української мови іноземними студентами на початковому етапі.

Саму систему демонстрації карток зі словами ми не змінили: викладач показує кілька секунд флешкартку, на якій написано великими яскравими літерами слово, чітко читає це слово. На першому етапі підкріплює значення слова зображенням, намальованим з іншого боку, або демонструє сам предмет чи модель, асоціюючи слово з певним образом. Проте ми дещо змінили сам алгоритм навчання глобальному читанню, зважаючи на вікові, індивідуальні та психологічні можливості іноземних студентів.

Ми розробили модель навчання читання, яка передбачає декілька послідовних етапів:

1. Вивчення іменників (з опорою на зорове сприйняття зображень). Студенту показують зображення (фото чи малюнок) і називають його. Потім кладуть світлинку перед студентом та демонструють йому флешкартку з відповідним словом, кілька разів чітко вимовляючи його. Після цього розташовують цю флешкартку під зображенням, щоб студент розумів зв'язок між ними. Під час одного заняття можна опрацювати п'ятнадцять–двадцять слів однієї тематичної групи. Наприклад, першою лексичною групою слів ми обрали тему «Сім'я» і, відповідно, запропонували такі слова: мама, тато, син, дочка, брат, сестра, кузен, кухня, бабуся, дідусь, прабабуся, прадідусь, онук, онука, дядько, тітка, племінник, племінниця, чоловік, дружина. І так послідовно ми опрацювали тематику десяти комунікативних тем: «Сім'я», «Канцелярське приладдя», «Предмети побуту», «Меблі», «Продукти», «Одяг та взуття», «Погода», «Заклади», «Хобі», «Здоров'я». Після засвоєння студентами кожної тематичної групи слів, ми замінювали її на нову.

2. Повторення іменників і власних назв (без зорового сприйняття зображень). Перед студентом кладуть дві флешкартки із вивченими словами, які відрізняються

своєю структурою (наприклад, «школа» – «університет»). Викладач називає слово, а студент подає відповідну картку. Поступово кількість слів збільшується до 15.

3. Вивчення дієслів (із зоровим сприйняттям відповідних зображень та без нього). Викладач готує зображення (піктограми або фото), які демонструють різні дії, наприклад: «іти», «їсти», «пити», «читати», «вчитися», «працювати», «відпочивати» тощо. Процес вивчення дієслів є ідентичним до сприйняття іменників.

4. Створення та читання простих речень із опорою на зображення дії. Викладач дає студентові один малюнок, який містить зображення дії. Потім на столі розкладає декілька флешкарток із словами-іменниками. Студент має обрати потрібне слово, наприклад, «викладач». Після того, як студент показує і називає обране слово, він має покласти перед зображенням картку-дієслово. Далі студент може обрати ще одну флешкартку з іменником. У такий спосіб він утворює просте речення, наприклад: «Викладач пише текст». Після цього студент читає все речення.

5. Створення простих речень без використання зображень. Викладач розкладає перед студентом певну кількість флешкарток (6-10) та пропонує обрати потрібні слова для утворення речення. Наприклад, слова «хлопець», «купує», «чай». Студент має по черзі вибрати кожне слово та розкласти в потрібній послідовності. Після цього студент читає створене речення.

6. Розуміння письмових інструкцій. Студенти читають речення, у яких використано різні іменники і одне й те саме дієслово: «Покажи зошит», «Покажи дошку», «Покажи телефон»; «Підійди до дверей», «Підійди до вікна», «Підійди до шафи».

Під час відбору лексичного матеріалу ми брали до уваги програму навчальної дисципліни «Українська мова для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян». Крім того, пильну увагу приділили таким аспектам:

1. Добору слів для читання від простих (двоскладових) до складніших.
2. Аналізу відповідності малюнків віковим особливостям та життєвим реаліям.

3. Темпу демонстрації флешкарток, який не повинен бути занадто швидким чи повільним.

Так вивчають 15 слів, через 30 хвилин повторюють ще тричі. Повторення може бути колективне та індивідуальне. Потім педагог називає будь-яке слово, кожен студент знаходить відповідну картку з написаною лексемою, показує її, називає слово. Відбувається співвіднесення графічного образу зі звуковим. Обмежений час змушує студентів активізувати увагу і запам'ятати написання слова. Молоді люди ніби фотографують картинку і слово сприймають як один об'єкт, засвоюючи інформацію підсвідомо, а згодом ідентифікують усе слово, не поділяючи його на склади і звуки. Спочатку потрібно добирати загальноживані слова (2–3 склади). Протягом дня студенти вчаться читати 10 нових слів, повторюючи три рази. І так 10 днів. Закріплення нових знань можна провести у формі гри.

Види завдань з читання глобальним методом.

1. Гра «Підбери пару». Пошук схожого зображення зі словом серед набору різних карток. Перший рівень складності передбачає використання зображень з написами. Іноземний студент вчиться добирати однакові слова, потім написи до світлин або малюнків закривають. Студентові потрібно пригадати напис на картці й покласти його до малюнка. Приховане слово демонструють і зіставляють з обраним.

2. Гра «Підбери слово до картинки». Після вивчення певного тематичного набору слів студентові пропонують картинки з цієї лексичної теми й окремо написи до них. Викладач бере дві таблички зі словами і пропонує знайти до них відповідні зображення. Слова варто добирати несхожі за звучанням і написанням, наприклад: «лапа» і «лопата», «лук» - «люк», а пропонувати такі: «чашка» — «тарілка», «диван» — «крісло». Після запам'ятовування двох табличок починаємо поступово додавати наступні. Порядок введення нових лексичних тем довільний, залежить від професійної орієнтації студентів.

3. Завдання «Покажи». Спрямоване на розуміння інструкцій. Використовують слова без картинок. Складають пропозиції з 2-3 слів, у яких використовують різні іменники і одне й теж дієслово.

Тематика інструкцій може бути різною. Студентові пропонують виконати різні дії, наприклад: «Покажи дошку», «Покажи синю ручку», «Покажи маленький підручник», «Підійди до вікна», «Візьми телефон», «Дай зошит», «Дай чорний олівець» тощо.).

4. Вправа «Прочитай пропозицію». Студентам пропонують речення, які відповідають сюжетній картинці або серії зображень, на яких одна дійова особа виконує різні дії: дівчина малює (грає, умивається, спить), викладач пише (пояснює, читає, відпочиває) тощо.

Зарубіжні й вітчизняні психологи та педагоги зауважують, що вчитися читати глобально потрібно на словах, які добре відомі студентам. Починати варто з тих лексем, що пов'язані з предметами, діями, явищами, що оточують студентів.

Цей метод дає можливість за короткий проміжок часу навчитися читати іноземною мовою. Власні результати з перших днів навчання і можливості одразу використати знання у навчанні й житті мотивують та спонукають до подальшого вивчення мови.

Переваги глобального читання.

1. Слово – це стала готова мовна одиниця, яку мовець щоразу відтворює, але не створює, тому, запам'ятавши написання слова, можна швидко прочитати ціле слово, речення, текст, основну увагу приділивши значенню слова, змісту тексту, а не розпізнаванню букв, звуків, поєднанню їх у склади. Ці дії відволікають від змісту.

2. Студент не накопичує мовні факти протягом тривалого періоду як при фонетичному читанні – вивчення всіх букв алфавіту, звукова відповідність, принципи поєднання звуків у склади, склади – у слова, а одразу використовує – може прочитати слово, словосполучення, речення з вивчених слів, тому бачить місце слова в мовній системі у зв'язку з іншими явищами, цілісну картину мови.

3. Глобальне читання передбачає дедуктивне засвоєння іноземної мови – від загального до конкретного, від слова до звука і букви.

4. Студент у процесі використання методу глобального читання самостійно виводить техніку читання слів іноземною мовою. Іноземний студент, який

навчився читати другою іноземною мовою за методом Гленна Домана (глобальне читання), засвоює вільне, стихійне читання, що сприятиме його природному мовленню українською мовою.

5. Завдяки зоровій пам'яті і багаторазовому повторенню слів у подальшому менше роблять орфографічних помилок.

6. Глобальне читання – спільна пізнавальна діяльність, у якій педагог і студент – партнери. Навчання побудоване в ігровій формі, а гра захоплює людей різного віку. Вона допомагає засвоїти інформацію швидко, ефективно.

7. Відбувається розвиток образного мислення, уваги, зорової пам'яті, можливість запам'ятовувати нові слова за образами.

Що гальмує ефект від глобального читання?

1. Друк великими літерами.
2. Подання на одному аркуші слова та малюнка.
3. Повільна демонстрація флешкарток.
4. Несвоєчасне закріплення (повторення) раніше прочитаного матеріалу.

Педагог, врахувавши вищезазначені помилки, значно підвищує ефективність використання методу глобального читання.

Висновки. Отже, метод глобального читання полягає в тому, що студент не читає слово побуквено, а сприймає його як картинку й читає українською мовою одразу слово. Під час глобального читання особа сприймає інформацію в трьох модальностях: зорово, на слух, тактильно, тому його можна застосовувати в навчальній діяльності і студентів-візуалів, і студентів-аудіалів.

Водночас варто відзначити, що методика глобального читання пришвидшує розвиток імпресивної мови й мислення іноземних студентів нерідною мовою. Глобальне читання дозволяє також розвивати зорову увагу, пам'ять, словниковий запас студентів. Використання зазначеного методу під час вивчення будь-якої іноземної мови сумісне з фонетичним методом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Доман Г. Как научить ребенка читать. Ласковая революция. М.: АСТ, 2004, 256 с.

2. Зозуля І. Є. Навчання читання іноземних студентів україномовних текстів. Закарпатські філологічні студії. Ужгород. Випуск 5. Том 1. 2018. С. 20–25.

3. Иголкина Н. И. Понимание в процессе чтения на иностранном языке как цель и средство учебной деятельности студентов университета. Образование в современном мире: сборник научных статей. Саратов, 2016. С. 139–146.

4. Самбурская А. А. Глобальное чтение. Москва, 2016. 130 с.

5. Станкевич Н. Види читання в курсі української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2013. Випуск 8. С. 186–193.

6. Penny Bishop, Cynthia Reyes. Read smarter, No harder: Global Reading Comprehension Strategies. The reading teacher. September 2006. Vol. 60, No. 1. P. 66–69.

REFERENCES

1. Doman H. (2004) *Kak nauchit rebenka chitat. Laskovaia revoliutsiia* [How to teach a child to read. Affectionate revolution]. M.: AST, 256 p.

2. Zozulia I. Ye. (2018) *Navchannia chytannia inozemnykh studentiv ukrainomovnykh tekstiv* [Teaching foreign students to read Ukrainian-language texts]. *Zakarpatski filolohichni studii. Uzhhorod. Vypusk 5. Tom 1.* P. 20–25.

3. Yholkina N. Y. (2016) *Ponymanie v protsesse chteniia na inostrannom yazyke kak tsel i sredstvo uchebnoi deiatelnosti studentov universiteta* [Understanding in the process of reading in a foreign language as a goal and means of educational activities of university students]. *Obrazovanie v sovremennom mire: sbornik nauchnykh statei. Saratov.* P. 139–146.

4. Samburskaia A. A. (2016) *Hlobalnoe chtenie* [Global reading]. Moscow. 130 p.

5. Stankevych N. (2013) *Vydy chytannia v kursi ukrainskoi movy yak inozemnoi* [Types of reading in the course of Ukrainian as a foreign language]. *Teoriia i praktika vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi. Vypusk 8.* P. 186–193.

6. Penny Bishop, Cynthia Reyes. (2006) *Read smarter, No harder: Global Reading Comprehension Strategies. The reading teacher. September. Vol. 60, No. 1.* P. 66–69.